29. 5. 2015

ID: 97984

Dědění

Z ustanovení § 484 obč. zák. vyplývá, že požadavek zápočtu (kolace) darování má sloužit spravedlivému rozvržení majetkového přínosu pocházejícího od zůstavitele do majetku dědiců. Cílem je odstranit, resp. snížit majetkové disproporce mezi dědici, pokud mají svůj původ v majetkových zdrojích plynoucích od zůstavitele. Účelem institutu započtení je tedy dosažení alespoň přibližného či částečného srovnání (vypořádání) hodnoty majetku nabytého jednotlivými dědici jak dědictvím, tak bezplatným převodem za života zůstavitele. S ohledem na hlavní smysl a účel institutu započtení starší judikatura i právní teorie (dřívější i současná) připouští, že mohou nastat případy, kdy je třeba přihlédnout ke změnám hodnoty daru v období mezi bezúplatným nabytím a úmrtím zůstavitele, případně obdobím, kdy došlo k převodu věci z obdarovaného na třetí osobu ještě za života zůstavitele. Půjde však o případy výjimečné, kdy je třeba v zájmu dosažení spravedlivého majetkového vypořádání mezi spoludědici zohlednit zvláštní okolnosti každého konkrétního případu odůvodňující, aby soud při zápočtu na dědický podíl postupoval jinak, tedy, aby učinil výjimku z obecného pravidla, že bezúplatně nabytá plnění se započítávají v ceně ke dni poskytnutí předmětu daru obdarovanému. Změnu hodnoty daru je možno zohlednit pouze tehdy, nemá-li svůj původ ve změně stavu předmětu daru, jež spočívá v zásluhách obdarovaného (např. v následných investicích či opravách předmětu daru uskutečněných obdarovaným po nabytí daru), a jen tehdy, spočívá-li změna hodnoty daru výhradně v mimořádných okolnostech (souvisejících např. se změnou cenových předpisů či situací na trhu), jež způsobí značně rozdílné ceny předmětu daru v době, kdy byl dědici poskytnut a v době smrti zůstavitele, aniž by na tom měl obdarovaný jakoukoliv zásluhu. Přihlédnout je přitom výjimečně možné nejen k mimořádnému zvýšení obvyklé ceny darované věci, ale také k výjimečnému snížení hodnoty daru (k němuž došlo např. v důsledku neočekávaných přírodních či společenských událostí), kdy by nebylo spravedlivé, aby obdarovanému dědici byly započítávány také dary, které mu ve skutečnosti nepřinesly (bez jeho zavinění) žádný prospěch, případně mu dokonce způsobily škodu.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1939/2013, ze dne 13.3.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci dědictví po J. K., zemřelém dne 9. července 2009, posledně bytem v P., za účasti 1) V. K., zastoupeného JUDr. I.P., advokátkou se sídlem v P., a 2) J. K., vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 27 D 1414/2009, o dovolání V. K. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. září 2012, č. j. 24 Co 90/2012-357, tak, že usnesení městského soudu se zrušuje a věc se vrací Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Řízení o dědictví po J. K., zemřelém dne 9.7.2009, bylo zahájeno usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 7.8.2009, č.j. 27 D 1414/2009-3. Provedením úkonů v řízení o dědictví po zůstaviteli byla pověřena JUDr. Jaroslava Voclová, notářka v Praze (§ 38 občanského soudního řádu).

Obvodní soud pro Prahu 10 usnesením ze dne 13.2.2012, č.j. 27 D 1414/2009-299, určil obvyklou cenu majetku zůstavitele částkou 1,502.027,80 Kč, výši dluhů částkou 28.951,- Kč a čistou hodnotu dědictví částkou 1,473.076,80 Kč; potvrdil nabytí dědictví tak, že V. K. „nabývá podíl o velikosti 25,62 % na majetku zůstavitele“ J. K. „nabývá podíl o velikosti 74,38 % na majetku zůstavitele“ s tím, že za dluhy zůstavitele, tj. náklady pohřbu zůstavitele, které hradil J. K. ve výši 23.281,- Kč a

pohledávku J. K. ve výši 5.670,- Kč „odpovídají dědicové dle velikosti nabytého jmění“; stanovil odměnu soudní komisařky JUDr. Jaroslavy Voclové částkou 13.450,- Kč, hotové výdaje částkou 100,- Kč, DPH 20 % částkou 2.710,- Kč a náhradu poštovného částkou 2.150,- Kč a povinnost k jejich úhradě v celkové výši 18.410,- Kč uložil J. K. ve výši 13.693,- Kč a V. K. ve výši 4.717,- Kč; dále uložil J. K. a V. K. povinnost uhradit „na účet Obvodního soudu pro Prahu 10“ náklady spojené s vypracováním znaleckého posudku č. 1656/10, ze dne 15.3.2010, soudního znalce Mgr. Jiřiny Strakové v celkové výši 12.259,50 Kč rovným dílem s tím, že oba již uhradili zálohu na znalečné ve výši 1.500,- Kč“, náklady spojené s vypracováním znaleckého posudku č. 1656-II/10, ze dne 7.8.2010, soudního znalce Mgr. Jiřiny Strakové v celkové výši 4.416,- Kč, a to rovným dílem, a náklady spojené s vypracováním znaleckého posudku č. 58/531/2010, ze dne 6.8.2010, soudního znalce Ing. Jaroslava Semráda v celkové výši 5.562,- Kč rovným dílem s tím, že oba dědici již uhradili zálohu na znalečné ve výši 2.000,- Kč; a určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že zůstavitel „byl rozvedený, měl dva syny a dle § 473 odst. 1 obč. zák. náleží dědické právo synům J. K. a V. K.“, ale že „zanechal vlastnoručně psanou závěť ze dne 6.8.1999, kterou odkázal J. K. svůj byt č. v domě č.p., v P. 10, V.“, a prohlásil, že „odvolává svou závěť sepsanou v roce 1997“ a že „ohledně ostatního majetku závěť nepořídil“; že V. K. „namítl, že závěť není psána vlastní rukou zůstavitele“, a pro případ, že by byla uznána jako pravá, „namítl její relativní neplatnost z titulu neopomenutelného dědice“, a dále „požádal o započtení daru, který za života zůstavitele od něho obdržel syn J. K. a nejedná se o obvyklé darování“, když zůstavitel poz. synovi J. K. „daroval podíl v rozsahu 1/2 na nemovitostech – rekreační chata ev. č. na parcele č. st. 169/7, parcela č. 169/7 a parcela č. st. 78, vše v obci V., k.ú. V. u V., LV č. 78 (dále také jen „darované nemovitosti“)“; že „cena podílu na darované chatě s pozemky činila v době darování 37.464,50 Kč a hodnota osobního užívání pozemku 619,- Kč“ a „nejsou splněny podmínky zápočtu § 484 obč. zák. posl. věta“. Poté, co dovodil, že „ze závěru znaleckého posudku č. 1656/10 ze dne 15.3.2010 vyhotoveného soudním znalcem Mgr. Jiřinou Strakovou“ a „ze závěru znaleckého posudku č. 1656/10 (doplněk) ze dne 7.8.2010, vyhotoveného soudním znalcem Mgr. Jiřinou Strakovou“, vyplývá, že „spornou závěť ze dne 6.8.1998 napsal a podepsal zůstavitel J. K.“, a co posoudil jako „oprávněnou pohledávku poz. syna J. K. ve výši 5.670,- Kč, kterou za zůstavitele uhradil na účet správcovské firmy po úmrtí zůstavitele ze svého účtu“, a ostatní „dodatečné nároky“ poz. syna J. K. odmítl, soud prvního stupně vzhledem k tomu, že dědicové „neodmítli dědictví po zůstaviteli“ a „nedohodli se o jeho vypořádání“, potvrdil nabytí dědictví dědicům „dle jejich zákonných dědických podílů při naplnění závěti zůstavitele ze dne 6.8.1999 a akceptování námitky V. K. o započtení daru na dědický podíl poz. syna J. K.“.

K odvolání V. K. Městský soud v Praze usnesením ze dne 20.9.2012, č.j. 24 Co 90/2012-357, usnesení soudu prvního stupně ve výroku II. změnil tak, že potvrdil, že „hotovost ve výši 1.560,- Kč, opotřebené zařízení bytu bez hodnoty, šatstvo, prádlo a obuv bez hodnoty a práva a povinnosti vyplývající z vlastnictví sporožirového účtu č. 0376593123/0800 vedeného u ČS, a.s., na jméno K. J. v hodnotě zůstatku ke dni úmrtí 200.467,80 Kč nabývají jako dědici ze zákona syn V. K. podílem 68,85 % a syn J. K. podílem 31,15 %“, a že „bytovou jednotku č., v domě V. č.p., postaveném na pozemku parc. č. 708/2 a 709/2 (pozemek jiného vlastníka) s podílem 308/25868 (tj. 77/6467) na společných částech domu, zaps. na LV č. 8532 (vlastnictví bytu a nebytového prostoru) a na LV č. 1193 (vlastnictví domu s byty a nebyt. prostory ve vlastnictví), vše v k.ú. V., obec P., Katastrální úřad pro hl.m. Prahu, katastrální pracoviště Praha, nabývají dědici – poz. syn J. K. jako dědic ze závěti podílem 81,08% a syn V. K. jako neopomenutelný dědic ze zákona podílem 18,92 %, a že za pasiva dědictví odpovídají dědicové podle celkového poměru nabytého majetku, tj. syn V. K. podílem 25,63% a syn J. K. podílem 74,37 %“; rozhodl, že „ve výroku I. zůstává usnesení soudu prvního stupně nedotčeno“; ve výroku III. je změnil tak, že „odměna soudní komisařky JUDr. Jaroslavy Voclové se určuje částkou 13.820,- Kč, hotové výdaje částkou 100,- Kč, 20 % DPH částkou 2.784,- Kč a náhrada poštovného částkou 2.150,- Kč a že tyto náklady v celkové výši 18.854,- Kč jsou povinni uhradit J. K. částkou 14.022,- Kč a V. K. částkou 4.832,- Kč“; ve výrocích IV., V. a VI. je zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil

soudu prvního stupně k dalšímu řízení a dále určil, že „žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů“. Odvolací soud dospěl k závěru, že „dědickým podílem ze zákona ve smyslu ustanovení § 479 obč. zák. je podíl vypočtený z celého dědictví, a nikoliv jen z té části dědictví, která se v konkrétním případě dědí ze závěti, tedy z té části dědictví, o které zůstavitel pořídil závětí“, že „při započtení na dědický podíl dle § 484 obč. zák. se započítává dar v té ceně, kterou měl v době darování, a nikoliv v té ceně, kterou by měl či mohl mít v době úmrtí zůstavitele“, že „závěť se vztahuje na majetek v ceně 1,300.000,- Kč (který má podle závěti dědit poz. syn J. K.), ostatní majetek v ceně 202.027,80 Kč se dědí ze zákona“, že „zůstavitel nedal v závěti příkaz k provedení zápočtu tvrzeného daru na dědický podíl J. K.“, že „poz. syn J. K. by byl neoprávněně zvýhodněn oproti V. K.“, a proto „je nezbytné provést zápočet daru na jeho dědický podíl, a to v ceně ke dni darování“. Soudu prvního stupně vytknul, že „nevzal na zřetel cenu osobního užívání pozemku 619,- Kč, o kterou je třeba zvýšit cenu započteného daru“ a doplnil, že „při výpočtu podílů je třeba přihlédnout k tomu, že V. K. uplatnil námitku relativní neplatnosti závěti“, že „neopomenutelný podíl představuje podíl z celého dědictví“, že „závěť je neplatná jen v tom rozsahu, v jakém není neopomenutelný podíl uspokojen z dědictví jinak, v tomto případě děděním ze zákona“, a že „je na místě, aby v usnesení o potvrzení nabytí dědictví byl odlišen výrok vztahující se k majetku, o kterém bylo pořízeno závětí, a výrok o majetku, který se dědí ze zákona“, poté odvolací soud dovodil, že „na dědický podíl J. K. má být započteno 38.083,50 Kč“, že „podíly se vypočítávají z tzv. kolační podstaty, kterou představuje součet obvyklé ceny dědictví a ceny započítávaných darů“, že „neopomenutelný podíl V. K. činí 385.027,82 Kč“, že „majetek, který je předmětem dědění ze zákona (v ceně 202.027,80 Kč) nabývají J. K. se zřetelem k započtení podílem v ceně 62.930,40 Kč (tj. 31,15 % tohoto majetku) a V. K. podílem v ceně 139.097,40 Kč (tj. 68,85 % tohoto majetku)“, že „na dorovnání nepomenutelného podílu tak zbývá z dědictví 245.930,42 Kč“, že „pouze v tomto rozsahu je závěť dle § 479 o.z. neplatná“ a že z majetku, na který se vztahuje závěť tedy „J. K. nabývá 81,08 % a V. K. 18,92 %“. Se zřetelem ke změně výroku II. usnesení soudu prvního stupně odvolací soud uzavřel, že je „nezbytné změnit také výrok III., pokud jde o podíly, jakými se účastníci podílejí na úhradě odměny a hotových výdajů soudní komisařky“, která kromě toho „byla nesprávně vypočtena“, a zrušení „závislých výroků IV., V. a VI. usnesení soudu prvního stupně“ odůvodnil tím, že „jsou příliš komplikované a neodpovídají zákonu“.

Proti „výroku I.“ tohoto usnesení odvolacího soudu podal V. K. dovolání. Namítá, že „poz. syn J. K. obdržel v roce 1987 od zůstavitele 1/2 chaty na Š.“, která měla „v roce 1987 hodnotu 38.083,50 Kč“, že však „v roce 2007 měla celá chata podle znaleckého posudku hodnotu 485.440,- Kč“, a odvolacímu soudu proto vytýká, že „při výpočtu dědického podílu započetl vůči dědickému podílu J. K. dar v hodnotě, kterou měl v roce 1987, tj. 38.083,50 Kč“, ačkoliv „měl být správně započten dar v hodnotě, kterou měl v době započtení, tj. alespoň 242.720,- Kč“, když i podle názoru odborné veřejnosti „by se v zájmu dosažení přibližné majetkové ekvity mezi spoludědici mohlo přihlížet k dalším okolnostem, např. značně rozdílným cenám předmětu daru v době, kdy byl dědici poskytnut a v době smrti zůstavitele“, navíc za situace, kdy „od roku 1987 zůstala chata stavebně v zásadě stejná“, obdarovaný dědic ji „stavebně nijak svými prostředky nezhodnotil“, pouze se „v důsledku makroekonomického vývoje změnilo peněžní vyjádření její hodnoty“. Domnívá se proto, že právě v tomto případě „je nutno k zachování rovnosti mezi dědici přihlížet ke změně hodnoty darované chaty“, a tedy vůči dědickému podílu J. K. „započíst současnou hodnotu 1/2 darované chaty, tj. 242.720,- Kč“. Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud „výrok I.“ usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Poz. syn. J. K. navrhuje, aby „dovolací soud dovolání odmítl jako nedůvodné, resp. je zamítl“. Nesouhlasí se zápočtem daru v hodnotě 242.720,- Kč, neboť jednak „v mezidobí byly učiněny významné práce, které zásadním způsobem změnily chatu od darování do smrti zůstavitele“, na kterých se zůstavitel nepodílel, a jednak „částka 38.083,50 Kč v roce 1987 je v porovnání s vývojem průměrné hrubé mzdy a spotřebitelských cen v zásadě srovnatelná s částkou 242.720,- Kč právě s

ohledem na makroekonomický vývoj v ČR“, a že proto nebyl neodůvodněně zvýhodněn.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31.12.2012 (dále jen „o.s.ř.“), neboť dovoláním je napadeno usnesení odvolacího soudu, které bylo vydáno přede dnem 1.1.2013 (srov. Čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., že jde o usnesení, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadené usnesení ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Vzhledem k tomu, že zůstavitel J. K. zemřel dne 9.7.2009, a že při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele, řídí se dědické právo po zůstaviteli a vypořádání dědictví i v současné době právní úpravou účinnou v době jeho smrti, tedy zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů účinném do 31.12.2013 (dále jen „obč. zák.“, srov. § 3069 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů (§ 461 odst. 1 obč. zák.). V první skupině dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem (§ 473 odst. 1 obč. zák.). Nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků (§ 479 obč. zák.). Nedojde-li k dohodě, soud potvrdí nabytí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno (§ 483 obč. zák.).

V projednávané věci se dědí jednak ze závěti (majetek v hodnotě 1.300.000,- Kč), jednak ze zákona (majetek v hodnotě 202.027,80 Kč). Zůstavitelovými dědici ze zákona v první dědické skupině jsou jeho synové J. K. (současně závětní dědic) a V. K. Ve smyslu ustanovení § 473 odst. 1 obč. zák. činí jejich dědický podíl ze zákona u každého z nich jednu polovinu dědictví. Protože V. K. uplatnil námitku relativní neplatnosti závěti, která jej zcela pomíjí, a protože je zletilý, musí se mu z hlediska ustanovení § 479 obč. zák. dostat polovina jeho dědického podílu ze zákona, tedy jedna čtvrtina.

V případech, kdy zůstavitel nepořídí závětí o veškerém svém majetku, dochází k souběhu dvou (obou) dědických titulů (zákonné a testamentární dědické posloupnosti). Jestliže za této situace neopomenutelný dědic vznese námitku relativní neplatnosti závěti, která jej částečně či zcela pomíjí, a mezi dědici nedojde k uzavření dohody o vypořádání dědictví, je třeba ve vztahu k majetku, o němž bylo pořízeno závětí, dovodit, že se dědí v tom poměru, že zletilý neopomenutelný dědic nabývá ¼ tohoto majetku (nezletilý ½ tohoto majetku) a zbývající část nabývá závětní dědic (závětní dědicové). Ohledně majetku, o kterém zůstavitel závětí nepořídil, nastupuje dědění ze zákona.

Podle již ustálené judikatury soudů, nedojde-li mezi dědici k uzavření dohody o vypořádání dědictví, a má-li být proto dědictví potvrzeno dědicům podle dědických podílů (§ 484 věta první obč. zák.), slouží v závěti provedené určení věcí a práv, které mají dědicům připadnout, pouze k určení výše dědických podílů jednotlivých dědiců. V usnesení o dědictví soud za takových okolností stanoví dědický podíl zlomkem (procentem) odpovídajícím ceně konkrétních věcí nebo práv, jež podle závěti dědici připadají, v poměru k ceně celého dědictví; nepotvrzuje tedy nabytí konkrétních věcí nebo práv jednotlivými dědici, neboť pro takový postup obč. zák. nedává prostor (srov. k tomu zejména usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.5.2009, sp. zn. 21 Cdo 427/2008, které bylo uveřejněno pod č. 14 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2010, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2013, sp. zn. 21 Cdo 4136/2011).

V případech souběhu dědických titulů je nezbytné - v souladu s výše uvedenou judikaturou - dovodit, že výsledný dědický podíl musí být pro každého dědice stanoven jednotně (tedy nikoliv zvlášť pro dědění ze závěti a zvlášť pro dědění ze zákona). Při výpočtu dědického podílu každého dědice je proto třeba sečíst částku, která na dědice připadne při dědění ze zákona, a částku, která témuž dědici náleží podle testamentární posloupnosti; poměr výsledné částky (představující hodnotu majetku, která náleží dědici z majetku, o němž bylo pořízeno závětí, a hodnotu majetku, který by mu připadl při dědění ze zákona) vůči ceně celého dědictví pak představuje (konečnou) výši dědického podílu příslušného dědice. Ve stejném poměru dědic odpovídá za zůstavitelovy dluhy. V zákoně (obč. zák.) nenalezneme oporu pro opačný názor (z nějž vychází při svých závěrech odvolací soud), totiž, že povinný díl má být hrazen přednostně či výhradně z majetku, o němž zůstavitel nepořídil závětí. Obč. zák. neumožňuje autoritativní vypořádání dědictví, povinný podíl není pohledávkou neopomenutelného dědice (na rozdíl od platné právní úpravy), a proto – nedohodnou-li se dědicové – nelze potvrdit nabytí dědictví jinak, než podle dědických podílů.

V souzené věci tedy majetek, o němž bylo pořízeno závětí, nabývají dědicové v poměru 3 : 1, tedy J. K. nabývá podíl v hodnotě ¾ a V. K. v hodnotě ¼ ; ostatní majetek (na nějž se závěť nevztahuje) nabývají dědicové v poměru 1 : 1, tedy každý jednu polovinu tohoto majetku. Dědický podíl každého z nich na celkovém majetku, který je předmětem dědění, pak činí u poz. syna J. K. ¾ hodnoty majetku, o němž bylo pořízeno závětí a ½ hodnoty ostatního majetku, u V. K. ¼ hodnoty závětního majetku a ½ hodnoty zákonného majetku. Protože odvolací soud při vypořádání dědictví po zůstaviteli z uvedených zásad nevycházel, neboť potvrdil nabytí dědictví v jiném poměru pro dědění ze zákona a v jiném pro testamentární posloupnost, je jeho rozhodnutí – co do výpočtu dědických podílů dědiců – již z tohoto důvodu nesprávné.

Nedojde-li k dohodě o vypořádání dědictví, soud potvrdí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno (§ 483 obč. zák.). Soud potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů (§ 484 věta první obč. zák.). Při dědění ze zákona se dědici na jeho podíl započte to, co za života zůstavitele od něho bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklá darování; jde-li o dědice uvedeného v ustanovení § 473 odst. 2 obč. zák., započte se kromě toho i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek (§ 484 věta druhá obč. zák.). Při dědění ze závěti je třeba toto započtení provést, jestliže k němu dal zůstavitel příkaz anebo jestliže by jinak obdarovaný dědic byl proti dědici uvedenému v ustanovení § 479 obč. zák. neodůvodněně zvýhodněn (§ 484 věta třetí obč. zák.).

Z výše uvedeného v první řadě vyplývá, že při dědění ze závěti se provede zápočet na dědický podíl, k němuž nedal zůstavitel příkaz, jen jestliže bude v řízení o dědictví dokazováním prokázáno, že by obdarovaný dědic (dědic, který od zůstavitele za jeho života bezplatně obdržel věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty) byl jinak (tj. aniž by byl proveden zápočet na jeho dědický podíl) neodůvodněně zvýhodněn proti dědici uvedenému v ustanovení § 479 obč. zák. (tzv. neopomenutelnému dědici).

Ustanovení § 484 věty třetí obč. zák. vychází - jak dovodila již ustálená judikatura soudů - z premisy, že jde o ustanovení patřící k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tedy k takovým právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Pro posouzení, zda obdarovaný dědic byl oproti dědici uvedenému v ustanovení § 479 obč. zák. neodůvodněně zvýhodněn, zákon nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet. V občanském zákoníku ani v jiném předpise není pojem „neodůvodněného zvýhodnění“ definován, přičemž na jeho vymezení závisí závěr soudu o tom, zda při dědění ze závěti a při absenci pokynu zůstavitele k zápočtu má být obdarovanému dědici započítán na dědický podíl dar, který od zůstavitele obdržel. Vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu; obecně přitom platí, že soud má při zkoumání „neodůvodněnosti“ zvýhodnění obdarovaného dědice přihlédnout zejména k důvodům, které zůstavitele vedly k poskytnutí předmětného daru, k důsledkům, které darování pro obdarovaného

dědice mělo, k dalším okolnostem, jež darování „podmiňovaly“, či provázely, k míře (kvantitě) zvýhodnění apod. Zákon zde ponechává soudu širokou možnost uvážení, aby závěr o „neodůvodněnosti“ zvýhodnění obdarovaného dědice korespondoval s představou zůstavitele o přechodu jeho majetku na dědice i se zákonem požadovanou ochranou neopominutelných dědiců (§ 479 obč. zák.) před nespravedlivým znevýhodněním (srov. např. právní názor uvedený v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007, uveřejněném v časopise Soudní judikatura pod č. 144, roč. 2009, v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.3.2013, sp. zn. 21 Cdo 3826/2011, v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.8.2013, sp. zn. 21 Cdo 187/2012, ale také v usnesení Ústavního soudu ze dne 8.1.2010, sp. zn. II. ÚS 1521/09). Pro aplikaci ustanovení § 484 věty třetí obč. zák. není významné to, zda (případně) bylo zvýhodnění obdarovaného dědice proti neopomenutelnému dědici „důvodné“, ale toliko (důkazy podložený) závěr, že zvýhodnění obdarovaného dědice bylo oproti neopomenutelnému dědici „neodůvodněné“, tedy - řečeno jinak - jen prokázání takových skutečností, jejichž právní posouzení by vedlo k závěru, že šlo u obdarovaného dědice o zvýhodnění „neodůvodněné“.

V projednávané věci soud prvního stupně přistoupil k započtení daru na dědický podíl J. K., aniž by se zabýval zkoumáním neodůvodněnosti zvýhodnění obdarovaného dědice ve smyslu ustanovení § 484 obč. zák. Odvolací soud v odůvodnění svého usnesení uvedl pouze to, že „poz. syn J. K. by byl neoprávněně zvýhodněn oproti V. K.“, aniž by se zabýval tím, na jakých skutečnostech neodůvodněné zvýhodnění obdarovaného dědice J. K. oproti V. K. spočívá. Odvolací soud tak postupoval v rozporu s výše uvedenou ustálenou judikaturou, která soudu ukládá, aby při dědění ze závěti provedl zápočet na dědický podíl, k němuž zůstavitel nedal příkaz, jen tehdy, jestliže bude v řízení o dědictví dokazováním prokázáno, že by dědic, který od zůstavitele za jeho života bezplatně obdržel věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, byl (v případě neprovedení zápočtu) neodůvodněně zvýhodněn proti neopomenutelnému dědici. Tím, že soudy přistoupily k provedení zápočtu, aniž by zjišťovaly, zda by byl obdarovaný dědic neprovedením zápočtu oproti neopomenutelnému dědici neodůvodněně zvýhodněn, nevymezily relativně neurčitou (abstraktní) hypotézu ustanovení § 484 věty třetí obč. zák. v souladu se zákonem.

Dále se dovolací soud zabýval námitkou dovolatele, že „v zájmu zachování rovnosti mezi dědici“ bylo třeba v souzené věci „přihlédnout ke změně hodnoty daru“ a vůči dědickému podílu J. K. započíst hodnotu darovaných nemovitostí ve výši 242.720,- Kč, kterou měly mít darované nemovitosti v roce 2007, tj. v době, kdy byly převedeny na P. K. (vnuka zůstavitele), nikoliv v částce 38.083,50 Kč (jak učinil odvolací soud).

Obč. zák. výslovně neupravuje otázku, jaká hodnota daru (resp. bezplatně nabytého plnění) se započítává na dědický podíl obdarovaného dědice, zda hodnota v době poskytnutí (odevzdání) tohoto plnění, anebo hodnota v době jiné (zpravidla ke dni smrti zůstavitele). V judikatuře soudů se uplatňuje zásada, že při zápočtu na dědický podíl se vychází z obvyklé ceny věci v době darování (srov. např. právní názor uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.1991, sp. zn. 4 Cz 55/91, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5.5.2002, sp. zn. 17 Co 57/2002, uveřejněné v časopise Ad Notam pod č. 2, ročník 2003, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3.9.1998, sp. zn. 24 Co 201/98, uveřejněné v časopise Ad Notam pod č. 6, ročník 1998).

Z ustanovení § 484 obč. zák. vyplývá, že požadavek zápočtu (kolace) darování má sloužit spravedlivému rozvržení majetkového přínosu pocházejícího od zůstavitele do majetku dědiců. Cílem je odstranit, resp. snížit majetkové disproporce mezi dědici, pokud mají svůj původ v majetkových zdrojích plynoucích od zůstavitele. Účelem institutu započtení je tedy dosažení alespoň přibližného či částečného srovnání (vypořádání) hodnoty majetku nabytého jednotlivými dědici jak dědictvím, tak bezplatným převodem za života zůstavitele. S ohledem na hlavní smysl a účel institutu započtení starší judikatura (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.2.1969, sp. zn. 4 Cz 121/68, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 5, ročník 1970) i právní teorie

(dřívější i současná) připouští, že mohou nastat případy, kdy je třeba přihlédnout ke změnám hodnoty daru v období mezi bezúplatným nabytím a úmrtím zůstavitele, případně obdobím, kdy došlo k převodu věci z obdarovaného na třetí osobu ještě za života zůstavitele (srov. např. Holub, R. Komentář k občanskému zákoníku. Část pátá. Právo dědické. Praha: Orbis, 1957, str. 129-130, Holub, M. Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek. 2. vydání. Praha: Linde, 2003, str. 713-714, Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Díl II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1472). Půjde však o případy výjimečné, kdy je třeba v zájmu dosažení spravedlivého majetkového vypořádání mezi spoludědici zohlednit zvláštní okolnosti každého konkrétního případu odůvodňující, aby soud při zápočtu na dědický podíl postupoval jinak, tedy, aby učinil výjimku z obecného pravidla, že bezúplatně nabytá plnění se započítávají v ceně ke dni poskytnutí předmětu daru obdarovanému. Změnu hodnoty daru je možno zohlednit pouze tehdy, nemá-li svůj původ ve změně stavu předmětu daru, jež spočívá v zásluhách obdarovaného (např. v následných investicích či opravách předmětu daru uskutečněných obdarovaným po nabytí daru), a jen tehdy, spočívá-li změna hodnoty daru výhradně v mimořádných okolnostech (souvisejících např. se změnou cenových předpisů či situací na trhu), jež způsobí značně rozdílné ceny předmětu daru v době, kdy byl dědici poskytnut a v době smrti zůstavitele, aniž by na tom měl obdarovaný jakoukoliv zásluhu. Přihlédnout je přitom výjimečně možné nejen k mimořádnému zvýšení obvyklé ceny darované věci, ale také k výjimečnému snížení hodnoty daru (k němuž došlo např. v důsledku neočekávaných přírodních či společenských událostí), kdy by nebylo spravedlivé, aby obdarovanému dědici byly započítávány také dary, které mu ve skutečnosti nepřinesly (bez jeho zavinění) žádný prospěch, případně mu dokonce způsobily škodu. Podle dovolacího soudu lze tedy uvažovat jak o variantě, že se započte hodnota daru v hodnotě vyšší, než jaká byla v době odevzdání daru, tak o započtení hodnoty nižší. V obou případech je třeba mimořádnost situace posuzovat individuálně, podle okolností každého konkrétního případu.

V projednávané věci se soudy - vedeny chybným právním názorem, že při zápočtu na dědický podíl se započítává hodnota daru výhradně v ceně, kterou měly předmětné nemovitosti v době darování - při svých úvahách o výši zápočtu (o započitatelné hodnotě darovaných nemovitostí na dědický podíl J. K.) nezabývaly otázkou, zda jsou dány mimořádné důvody pro zápočet předmětu daru v jiné hodnotě než ke dni darování. Protože v souzené věci rozdíl v hodnotě předmětu daru ke dni odevzdání daru (ve výši 38.083,50 Kč) a ke dni, kdy poz. syn J. K. převedl předmětné nemovitosti na svého syna P. K. (podle darovací smlouvy ze dne 12.9.2007 byla hodnota darovaných nemovitostí podle znaleckého posudku ve výši 242.720,- Kč), je přibližně šestinásobný, tedy nezanedbatelný, a protože mezi účastníky je sporné, zda ke změně hodnoty darovaných nemovitostí došlo výhradně v důsledku tržního vývoje (jak namítá dovolatel), či v důsledku investic, které vynaložil obdarovaný (jak tvrdí poz. syn J. K.), je závěr o opodstatněnosti výše zápočtu daru na dědický podíl J. K. v částce 38.083,50 Kč předčasný. Usnesení odvolacího soudu je proto – i z tohoto důvodu – (zatím) nesprávné.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné, neboť spočívá na chybném právním posouzení věci. Nejvyšší soud České republiky proto usnesení odvolacího soudu v napadeném výroku, jakož i v akcesorických výrocích [§ 242 odst. 2 písm. b) o.s.ř.] o určení odměny a náhrady hotových výdajů soudní komisařky JUDr. Jaroslavy Voclové a o povinnosti dědiců nahradit náklady odvolacího řízení, zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Městskému soudu v Praze) k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o.s.ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník
- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)